

RESSENYES i LLIBRES

DE MAR ESTANT.

Una singladura per les costes valencianes.

Autor: Tono Fornés i Juan Gargallo.

Pròleg de Manuel Vicent.

Tàndem Edicions. València, 2007. 303 pàgs.

Tono Fornés és professor de biologia i poeta. Juan Gargallo, professor de literatura i investigador. Tots dos, amics i bons aficionats al món de la mar. S'embarcaren en una gran aventura navegant que han volgut plasmar en aquest llibre, un llibre que supera el que hauríem de considerar la base del relat. Es tracta d'una travessia, a bord del Libeccio, una petita embarcació a vela i motor, auxiliats per Vicent, que els acompanya al llarg de la singladura, iniciada al Delta de l'Ebre per a fondejar, finalment, al Mar Menor.

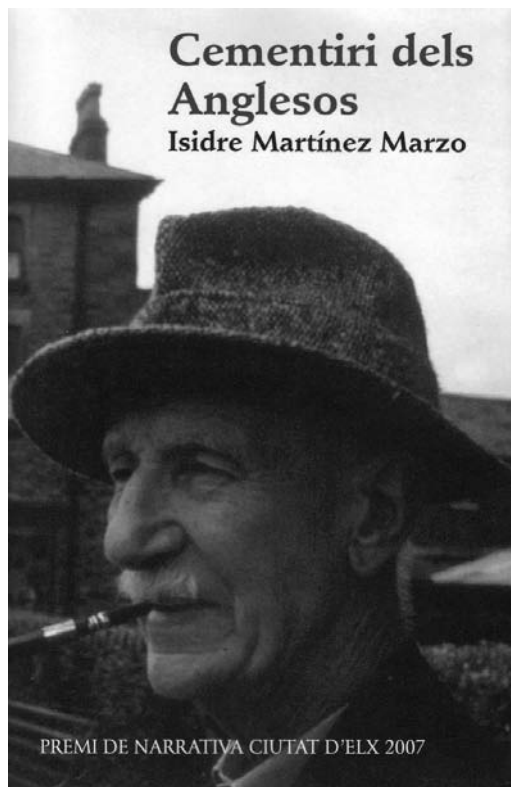
Manuel Vicent, també amant de la nostra mar, defineix, ben sintetitzada en el pròleg, aquesta història. L'aventura, però, va molt més enllà dels límits costaners, supera la descripció minuciosa dels paisatges i els accidents marítims i entra en altres camps amb cites històriques de les petjades de cada espai al llarg dels temps o d'elements geogràfics de l'entorn de les aigües surcades amb el vaixell. I ens parlen del conreu de l'arròs al Delta de l'Ebre i de la importància i peculiaritats de la pesca en aquelles aigües. I de les

illes Columbretes, recuperades després d'haver estat sotmeses a l'agressió de pràctiques militars. De la presència de Benet XIII, El papa del mar, a Peníscola i de la cultura marinera del Baix Maestrat. Del Tombatossals, clau mítica de la fundació de Castelló de la Plana. De la popular Panderola, el tren que comunicava el Grau de Castelló amb el de Borriana, port de la taronja, de tantes activitats exportadores. I de diverses cites del passat històric de la ciutat de València i el seu entorn. De l'Albufera. El conreu de l'arròs a Sueca i les corrents migratòries temporals dels blavets de la Marina. Al músic suecà mestre Serrano li tenen dedicat un monument. Citen el port fluvial de Cullera i el riu Xúquer, i el llac de l'Estany. I l'ostentació "hollywoodiana" al cim de la muntanya: CULLERA. A mitjans del segle XVI va ser saquejada tres vegades pel llegendari Dragut comandant 27 naus i 600 homes. Prop del castell de Bairén existia tot un poble, Benissalema que, segons Escolano, "por pecados enormes de sus vecinos fue hundido como Sodoma i Gomorra". I apareix el port de Gandia, port fruiter, el segon d'Espanya. El 1934 s'embarcaven allí 250.000 tones. El Mondúver al fons. I els records d'Ausiàs Marc, senyor de Beniarjó i gran poeta valencià del segle XV, com també Roís de Corella. S'acosten al port d'Oliva, avancen cap a l'Almadrava del Verger, recordant l'existència d'una antiga almadrava fins el segle XVIII. I s'aproximen a Dénia: el Montgó, el castell, una encara notable flota pesquera. Manté sobre les esquenes una dilatada història: si més no, a banda dels temps de Roma, la seua Taifa amb el reietó Muyahid, que abarcà Mallorca, Eivissa i Formentera i acollí ciència i cultura: el poeta Ibn al Labbana, entre altres. Però també intervindria en l'expulsió dels moriscs el 1609 "Partiren amb sanglots tots els vaixells/com pel desert mandrosa caravana/ que fa anar amb cançons el cameller", digué el poeta. Passen pel litoral rocós de les Rotes: el Trampolí, la Punta Negra... Han deixat l'Helios, el Pegolí, el Sendra, el Mena, el Fresquito... I la torre del Gerro, i la cova Tallada... Amb el Libeccio enfilen la bocana del port de Xàbia. Dalt del cap de Sant Antoni, el far. El cap Prim, el Portitxol, l'altra cara del Montgó..., el cap de la Nau... I entrem en un espai singular: els penya-segats amb la singular pesquera dels cingles que s'ha practicat des d'antic i ara és reivindicada. Amb l'utilització d'escales de corda i plataformes penjades sobre el rocam. Abans, una activitat especialment protagonitzada per homes del Poble Nou de Benitatxell. El castellet de Moraira. I Calp i el penyal d'Ifac. I la punta de l'Albir, i la badia d'Altea, el racó de l'Olla.

El cap Negret. I l'Illa de Benidorm, i el Morro Toix "Nit de neó" anomenen els autors el capítol benidormí, una Torre de Babel, de sempre; la primera. La torre de l'Almadrava i el Racó de l'Oix. I la Vila Joiosa. Entre altres atractius turístics, el del Casino. I les activitats pesqueres, i la indústria de la xocolata, destacada activitat que importaren els seus mariners quan feien la ruta d'Amèrica. I la patrona santa Marta, tot celebrant la seua providencial intervenció quan el 29 de juliol de 1538 la Vila era assetjada per una flota de naus. De fa molts anys, eixe dia munten, a la mar, una batalla enlluernadora, una festa de moros i cristians ben divertida. I arriben a Campello. Allí es troba la fundació de l'Institut d'Ecologia Litoral, pioner en l'estudi de la dinàmica biològica de les nostres costes. Entren a la badia d'Alacant. El seu port és declarat el 1271, per Alfons X el Savi, "port de Castella a la Mediterrània". Les connexions, de fa molts anys, amb Alger. Les fortificacions del castell de Santa Bàrbara. I el cap de l'Aljub. Santa Pola, també amb important flota pesquera, i les barcasses que van i venen de l'illa de Tabarca. I les salines de la Mata, que estan comunicades amb les de la llacuna de Torrevella. Guardamar, on desemboca el riu Segura, frontera idiomàtica. A Torrevella parlen ja castellà. Uns versets populars diuen allò de "Les xiques de Torrevella al cresol diuen candil, a la finestra, ventana i al julivert, perejil". Tabarca la Nova, illa rescatada. Així l'anuncien al llibre. La monumental porta Tancada, i els farallons perillosos del seu voltant. La tradició diu que l'apòstol sant Pau va desembarcar allí amb els seus propòsits evangelitzadors. I l'accés d'abordatges de pirateria, ja pel segle XVI, niu de pirates. Amb la pintoresca població de Sant Pau. Reserva marina, afortunadament. I el remat: el Mar Menor. "Un mar no tan menor", titulen aquest epíleg. L'illa Grossa i el petit Faralló. I el cap de Palos. Algèria a unes 70 milles.

Hem viscut, amb el llibre, una llarga i esplèndida singladura. **De mar estant** és alguna cosa més que un relat mariner d'uns navegants que han travessat la nostra Mediterrània amb enamorament aventurer. I els ha servit —a Tono Fornés, poeta i professor de ciències de la natura, i Juan Gargallo, de literatura— per exposar les peripècies d'aquesta navegació, parlar dels accidents costaners i, de remat, fer unes interessants cites literàries i històriques sobre la qüestió. Calia dir-ho.

Vicent Balaguer

FANTASMES DE TERRANOVA

Cementiri del anglesos

Autor: Isidre Martínez Marzo

Premi de Narrativa Ciutat d'Elx 2007

3 i 4, València, 2008, 141 pg

Aquest és el debut d'Isidre Martínez Marzo en el món de la narrativa, encara què, dintre del nostre panorama literari, és un poeta amplament reconegut i amb una llarga trajectòria.

Han passat vint i dos anys des de la publicació del seu primer poemari, *La casa perduda* i d'ençà han vist la llum, *Inici de les hores* (1987), *Himnes* (1990), *L'altre encara* (1994), *Camí de tornada* (1996), *La tristesa de Sòcrates* (1999), *Els adéus* (2000), *Sense mi* (2001, premi de la crítica dels Escriptors Valencians), i *Hostes*, el seu últim recull (47è premi Carles Riba).

Un escriptor que, pel que ens dóna a entendre, ara fa un pas llargament meditat, ja que aquesta novel·la l'enceta a València a les acaballes del segle XX i en posa el punt final a Dénia, l'any 2005.

Cementiri dels anglesos és una narració romàntica amb una prosa de vegades poètica, sempre culta, rica en vocabulari sense fastiguejar, que aconsegueix recrear uns ambients exòtics: l'illa de Terranova i la Dénia marinera i comerciant de l'època daurada de la pansa.

També ens fa entreveure geografies llunyanes de noms suggeridors: Saint John's, Old Perlican, Liverpool, ... Isidre Martínez Marzo ens apropa a un món que ja no existeix, amb sorpresa inclosa d'un viatge als orígens de la festa de *Bous a la mar*.

La saga dels Rankin dóna peu a la ficció literària, el mateix que el Cementiri dels Anglesos de Dénia, gairebé un somni bromós, encerclat per propietats privades, amagat, com els dimonis que provoquen els naufragis... La novel·la suma sal marina i vents humits, cels oberts, blaus i foscos, finalment rojos de sang, i transmet eixes sensacions i altres més íntimes d'uns personatges dotats de sensibilitat i vida interior.

El ritme narratiu s'alenteix quan els protagonistes insinuen melangies i estats interiors neguitosos, vora l'abisme, però creix com les ones amb les descripcions de naufragis o succeïts incontrolats (la degollació de Robert Rankin). Un ritme mesurat que endinsa el lector en indrets i fets potser somniats, de tan lluny que resten aquelles vides i aquells paisatges, avui embrutits per l'urbanisme depredador. En queda l'esperit... que és el que desprèn aquesta bona novel·la, un esperit ja intuït amb els poemes i novel·les de Maria Ibars i que amb la prosa d'Isidre Martínez pren cos, ja en forma de muntanya, el Montgó que tot ho veu, que tot ho comprén, ja en forma d'aigua, el Mediterrani, no sempre una bassa d'oli, que modela hàbits i vides, bancals de ceps a la seva vora, comerços cap a altres mars solcats per mítics vaixells.

En aquells temps, de mitjans del segle XIX en avant, motius religiosos explicaven també l'existència del Cementiri dels Anglesos, ja que l'Església Catòlica encara negava la sepultura als protestants i a les persones catòliques que no practicaven, però l'escriptor els eludeix, potser perquè

les seves criatures són massa nobles i no poden reparar en aquestes misèries: Robert, John, Catherine estan immersos en una lluita, mai declarada, per conèixer-se ells mateixos i trobar sentit a les seves vides, o la ubicació personal, en una societat encara molt exposada a la fam i les malalties, a la intempèrie dels antulls de la natura.

Com a contrapunt, menció especial mereix el personatge de Charles Rankin, cosí de Robert i John, el qual estava al front d'un magatzem de pansa des de molt jove, i amb tot tipus de responsabilitats, incloses les matrimonials i financeres, i que emprén un llarg viatge a la deriva pel carrer de *les Xiques* (avui Quevedo) i pels casinos deniers fins gairebé arruïnar el negoci familiar.

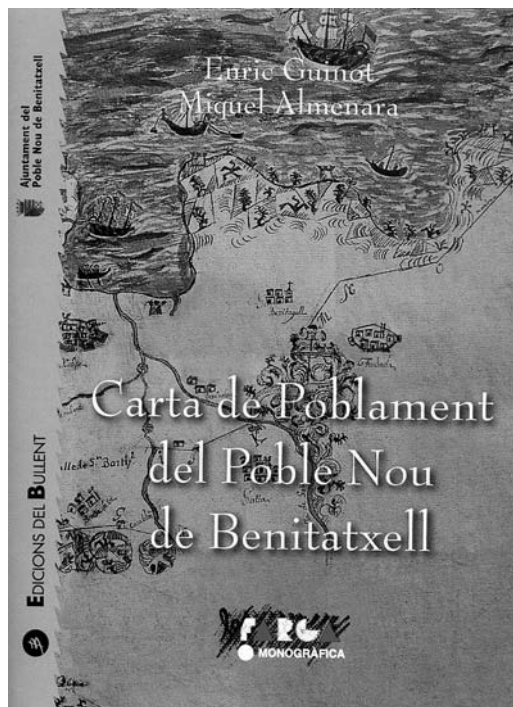
Ell ja havia aconseguit conèixer-se: era Charles, el dissolut de la saga dels Rankin, i ho acceptava amb resignada fatalitat

Reginald Rankin, el xiquet llargament desitjat de Catherine i John, soterrat al Cementiri després del seu traspàs a causa d'una disenteria, abans de complir un any, i el record de l'absurd assassinat de Robert, fascinen a una creïble turista canadenca que en temps actuals revisa les tombes i les vides d'uns fantasmes que li pertanyen: els seus avantpassats.

També s'esvaïren com fantasmes el comerç de la pansa de Dénia i els grans bancs de bacallà a Terranova.

Excel·lent narració d'Isidre Martínez. Qui podria pensar que és la primera novel·la d'un debutant!

Josep Bertomeu Moll

CARTA DE POBLAMENT DEL POBLE NOU DE BENITATXELL.

Autor: Guinot, Enric i Miquel Almenara.

La Farga, 28. Edicions del Bullent i Ajuntament del Poble Nou de Benitatxell. 2008. 192 pàg.

No sempre la història ens sorprén, ni la cerca es mostra capaç de superar el caràcter repetitiu dels esdeveniments al llarg dels segles. Tanmateix, el llibre que ens ocupa, *Carta de Poblament del Poble Nou de Benitatxell*, escorcolla en els alhors d'aquest municipi de la Marina Alta per a aventurar una hipòtesi sobre el naixement del Poble Nou que el diferencia d'una gran part de les viles i alqueries valencianes que van haver de ser repoblades després de l'expulsió dels moriscs, l'any 1609. Enric Guinot, veterà en la investigació de les cartes de poblament medievals, i Miquel Almenara, a més de traure a la llum el document de constitució del municipi de Benitatxell, a partir de les antigues alqueries islàmiques de Benitagell i l'Abiar,

certifiquen un capítol primerenc de "segregació" (en paraules dels autors mateixos) d'un nucli de poblament del terme municipal a què pertany, en aquest cas, la ciutat de Dénia.

El 1698, Lluís Francesc d'Aragó, l'aleshores marquès, va atorgar el reconeixement definitiu com a municipi al Poble Nou de Benitatxell i el va dotar de les atribucions, drets i obligacions que li corresponien segons els Furs de València i els privilegis del Regne. Aquest acte de constitució d'una població nova, com posen de relleu Guinot i Almenara, no va respondre a la necessitat de fomentar i regular el repoblament cristià de les terres valencianes arran de l'expulsió dels moriscs. La iniciativa va partir, ben al contrari, dels pobladors ja establerts, veïns de Xàbia i Teulada amb possessions a Benitagell i l'Abiar que van reclamar la independència jurídica i administrativa respecte de Dénia. Els autors apunten, fins i tot, una possible "compra" del privilegi per part dels habitants. Hipòtesi, tanmateix, que no desenvolupen més enllà d'unes ratlles, a causa de la documentació escassa conservada o localitzada sobre la història del Poble Nou de Benitatxell.

Aquesta és, precisament, una argumentació recurrent al llarg del llibre: la manca de registre històric escrit sobre el municipi. En massa ocasions, Guinot i Almenara semblen excusar la falta d'una àmplia base documental i intentar pal·liar-la amb un excés expositiu en aquells apartats de la història del Poble Nou que sí que estan testimoniats per escrit. És el cas de la senyoria dels Sapenes sobre Benitatxell, un període breu entre finals del segle XV i principis del XVI a què els autors dediquen, no obstant això, un bon grapat de pàgines sobre l'origen i la vida de la família.

L'exigüitat del registre documental i l'absència d'estudis precedents sobre el municipi justifiquen també que un treball titulat *Carta de Poblament del Poble Nou de Benitatxell* introduísca la història anterior al 1698 en un centenar de les 160 planes del llibre. L'especificitat de la carta pobla de Benitatxell i l'existència d'un poblament consolidat previ expliquen la brevetat del document, que no inclou

les clàusules habituals de concessió de les cases i terres confiscades als moriscs.

Malgrat el títol, que podem qualificar de reduccionista o poc fidel al contingut, tot i que entenem que s'ha elegit atenent al vessant comercial de tota publicació, en realitat aquest assaig és un exercici de síntesi i recopil·lació de la informació a l'abast sobre la història del Poble Nou. I qualsevol esforç en aquest sentit sempre mereix ser reconegut i agraït.

Finalment, cal recordar que *Carta de Poblament del Poble Nou de Benitatxell* s'ha editat coincidint amb la celebració del 800 aniversari del naixement de Jaume I i que l'any pròxim es commemorarà el quart centenari de l'expulsió dels moriscs. El treball d'Enric Guinot i Miquel Almenara s'introdueix així, voluntàriament o involuntàriament, a l'allau de publicacions que durant els darrers mesos, i els vinents, intenten recuperar la història del Regne de València.

L'aportació de Guinot i Almenara en aquest sentit resulta especialment interessant perquè pot servir per a reivindicar, una vegada més, el paper fonamental de la història local en la reconstrucció dels grans fets.

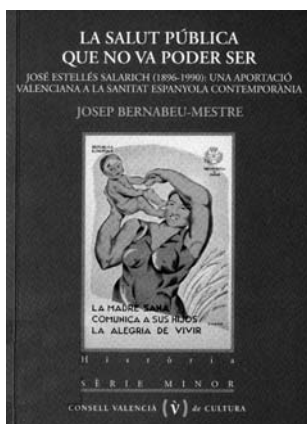
Francesca Cortés

Calp Història.

Revista de Ciències Humanes, núm. 2. Ajuntament de Calp. Juny 2008. 31 pàgines.

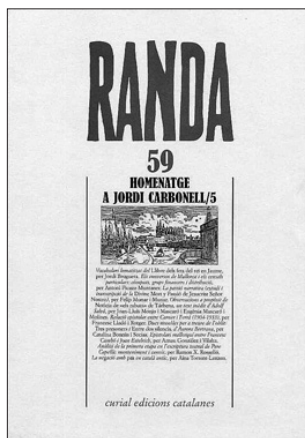
Revista redactada per l'Institut d'Estudis Calpins que dedica aquest número monogràfic a la factoria de salaó de peix coneguda com els banys de la Reina. Els articles descriuen el jaciment romà i la conservació i la restauració, ens parlen de les empremtes del cristianisme en les restes arqueològiques i ens donen notícia d'una classe d'all, l'*Allium subvillosum*, que a València només viu en aquest indret i que és en perill d'extinció. Finalment, se'ns explica les diverses passes gens conegudes que es van seguir als anys 80 fins que s'aconseguí cert grau de protecció per a la vil·la romana.

La salut pública que no va poder ser. José Estellés Salarich (1896-1990) una aportació valenciana a la sanitat espanyola contemporània.

Bernabeu-Mestre, Josep. Història. Sèrie minor, 62. Consell Valencià de Cultura. València: 2007. 175 pàgines.

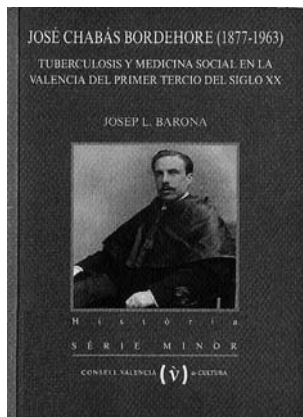
Estudi sobre el metge José Estellés que, mitjançant la salut pública i amb un bon grau de compromís social, provà de millorar les condicions de vida de la societat. A més a més, en assumir responsabilitats polítiques, es va guiar tant per valors científics com ètics.

"Observacions a propòsit de Notícia de «els rabuts» de Tàrbena, un text inèdit d'Adolf Salvà" dins Randa, 59. Homenatge a Jordi Carbonell, 5.

Monjo, Joan-Lluís i Eugènia Mascaró. Curial edicions catalanes. 2008. pàgines 109-132.

Article que ens presenta un estudi inèdit que l'historiador i folklorista Alfons Salvà dedicà als rabuts, nom amb què a Tàrbena i uns altres llocs es refereixen als presumptes descendents de jueus, especialment si tenen determinats cognoms. Monjo i Mascaró analitzen les dades de la Notícia i les comparen amb testimonis orals actuals i amb dades històriques com ara els matrimonis, etc. Comptat i debatut, sembla que la segregació obeïa a motius socials i econòmics sense cap fonament històric ni religiós.

José Chabás Bordehore (1877-1963). Tuberculosis y medicina social en la Valencia del primer tercio del siglo XX.

Barona, Josep Lluís. Història. Sèrie minor, 63. Consell Valencià de Cultura. València: 2007. 270 pàgines.

La figura de Chabàs és una altra mostra d'aquelles persones que intentaren fer avançar la societat que els tocà viure i igualar-la a l'europea. Desgraciadament, la tasca de transformació del país es veié esclafada per la Guerra Civil i la derrota de la República.

Catàleg de les aus del Parc natural del Montgó i el seu entorn.

Sala Bernabeu, Joan.
Conselleria de Medi Ambient, Aigua, Urbanisme i Habitatge. 399 pàgines. 2007

Obra imprescindible per a conèixer les més de 120 espècies que viuen al Montgó i voltants –la costa, el riu Gorgos, urbanitzacions, etc. Cada fitxa n'inclou la classificació (la família, els noms en llatí, en castellà i en català estàndard i varietat local, l'estatus, longitud, etc.), la descripció, l'hàbitat i la distribució. Hi destaca la qualitat de les imatges.

Xàbia descrita por Francisco Almela y Vives.

Edició de l'autor i l'Ajuntament de Xàbia. 2008. 35 pàgines.

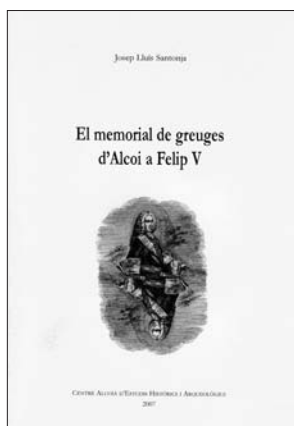
Arreplega d'articles periodístics sobre Xàbia escrits per Almela i Vives entre els anys 1936 i 1966.

La «glorieta» de Francisco Almela y Vives. Vinaròs, 1901-València, 1967.

Codina, Juan Bautista.
Premi d'Assaig de la Generalitat Valenciana 2007. Generalitat Valenciana. 2008. 259 pàgines.

Estudi complet i exhaustiu de Francesc Almela y Vives que abasta la biografia familiar i professional alhora que en recull l'aspecte polític i les circumstàncies que l'envoltaren.

El memorial de greuges d'Alcoi a Felip V. Sèrie Homenatges.

Santonja, Josep-Lluís.
Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics. Alcoi: 2007. 30 pàgines. Edició no venal.

Opuscle que ens explica la repressió borbònica a Alcoi en acabant de la rendició de la vila el 1708. Hi inclou la transcripció d'un dels memorials de greuges que s'ha conservat que l'Ajuntament d'Alcoi envià a Felip V amb l'objectiu de demanar clemència i minvar la tributació desorbitada a què estaven sotmesos.

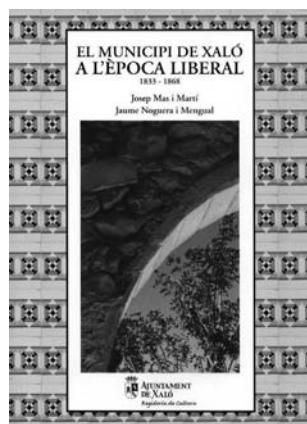

**La Dénia d'«el Capitán Jones» 1958-2008.
50 anys del rodatge.**

Autors diversos.

Ajuntament de Dénia. 2008. 171 pàgines.

Catàleg de l'exposició i CD amb articles de Rosa Seser, Antoni Reig, Miquel Crespo i dos cròniques de Vicent Andrés Estellés que publicà a Las Provincias.

**El municipi de
Xaló a l'època
liberal 1833-1869.
Mirades cap a
Xaló, 4.**

Mas, Josep i Jaume Noguera.

Ajuntament de Xaló. 2008. 256 pàgines.

Una guia per a interpretar les transformacions que han anat succeint-se al poble al llarg d'aquests segles. Es descriuen edificis, oficis, sistema de reg, economia, contribucions, epidèmies, etc. i s'intenta recrear aspectes de la vida quotidiana del Xaló del XIX com ara la vila, el terme, l'administració i el comú dels veïns.

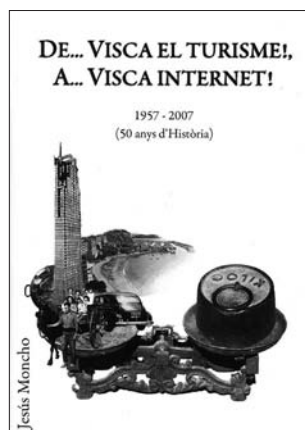

Descobrix la història de Calp.

Masuno.

Ajuntament de Calp. 2008. 42 pàgines.

Manual destinat als més menuts perquè coneguen les civilitzacions que han petjat Calp i els diversos episodis històrics que hi han viscut els calpins.

**De... visca el
turisme!, a... visca
internet!
1957-2007 (50 anys
d'Història).**

MONCHO, Jesús

Ajuntament de Gata i Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. Oliva: 2008. 72 pàg.

Recull d'articles apareguts al Levante i a l'Información entre desembre de 2006 i l'hivern del 2007 en què Moncho reflexiona sobre diversos fets esdevinguts els darrers 50 anys i que, d'una manera o una altra, tingueren alguna conseqüència en la societat del moment.

1000 refranys de Dénia i dels deniers.

Lemos, Armando (Arleamar).
Ajuntament de Dénia. Dénia: 2008. 121 pàgines.

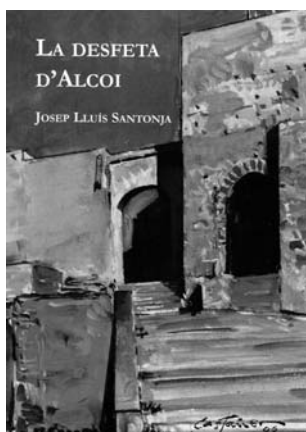
Arreplega de refranys deniers confeccionada per Lemos des que arribà a Dénia a mitjans anys quaranta. De temàtica variada en destaquen els relacionats amb el món mariner i l'agrícola. A més de la biografia de l'autor, el recull es compon de la relació d'informants i de refranys sentits dir a Dénia i a la Marina, a més dels creats pel mateix Arleamar.

Història il·lustrada de Dénia. De la prehistòria al segle XIX.

JAÉN, Andrés
Ajuntament de Dénia. Dénia, 2008. 52 pàg.

Amb dibuixos i guió d'Andrés Jaén i l'assessorament històric i texts de Ferran Naya, podem conèixer de forma succinta la història al territori de la que ara és la ciutat de Dénia. Alhora que les il·lustracions ens contenen els diversos esdeviments històrics, es recrea com és la Dénia de cada època i quina és l'evolució urbanística de la ciutat al voltant del pujol del castell.

La desfeta d'Alcoi.

Santonja, Josep-Lluís.
Biblioteca Alcoina d'Humanitats, 5.
Ajuntament d'Alcoi. 2008. 214 pàgines.

A partir de la documentació de l'Arxiu Municipal d'Alcoi i de la provinent d'arxius vienesos, se'ns mostra el paper d'Alcoi en la Guerra de Successió. Se'ns expliquen els successos previs a la guerra, com es desenvolupa el conflicte i, finalment, el temps de resistència, la desfeta i la repressió de la ciutat. A més, se'ns parla d'alcoians destacats d'un bàndol i l'altre i també s'hi inclou un apèndix documental.

S'acabà d'estampar el dia
1 de novembre de 2008
a Gràfiques Grimalt
de Pedreguer.

